ԿԶՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 2344 Կ. ՊՈԼԻՍ — ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 3-16 ՓԵՏՐՎԱՐ 1909 — 16 ԹԵԼՆ. ՄԱՆԻ 1324–25 ՄՈՒՀԱՐՐԷՄ 1326

Մանզումէի Էֆքեար

ԱԶԱՏԱԿԱՆ ԱՆԿԱԽ ՕՐԳԱՆ

Journal Arménien
MANZOUMÉ-I-EFKIAR
Grand' Rue de Galata
CONSTANTINOPLE

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Յ. ՊԱՏՄԷՐԵԱՆ

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՈՒՂՂՈՒԱԾ ԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԵՏ ՉԵՆ ՏՐՈՒԻՐ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

	Տարեկան	Վեցամսեայ
Պոլսոյ համար	80 ղրշ.	50 ղրշ.
Գաւառներու համար	108 »	60 »
Օտարաշխարհ	25 Ֆր.	14 Ֆր.

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Մէկ անգամի համար տողը 5 ղրուշ, Մէկ անգամէ աւելի ծանուցմանց համար մասնաւոր պայմաններ։

10 ՓԱՐԱ — ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ "ՄԱՆԶՈՒՄԷ„ ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ ԱՄԷՆ ՕՐ ԱՐՇԱԼՈՅՍԻՆ — 10 ՓԱՐԱ

"ԱԶԳԱՅԻՆ„ ԹԱՏՐՈՆԻ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏՈՒԹԻՒՆԸ

Երբ ասում ենք «ազգային», չը պէտք է հասկանալ նեղ մտքով, այլ պէտք է վերցնել ընդհանրապէս մարդկութեան պատկանող ժողովուրդների մի մասը, որ կազմում է Հայ ազգը եւ որը ունի ինչպէս իր տնտեսական, նաեւ բարոյական, կրթական եւ գեղարուեստական պահանջները։ Ծի՛շտ է, գեղարուեստական բաւականութիւնը մարդիկ կարող են ստանալ ա՛յն ժամանակ, երբ իրենց կենսական պահանջները իրագործուած կը լինին. գիտենք նաեւ, որ մեր Հայ ժողովուրդը, այժմ գժբաղդաբար միայն իր օրուան հացի համար է ողբում, որպէս զի քաղցից չը մեռնի եւայլն... Սակայն մեզ յայտնի եւ ա՛յն, որ աշխարհը լի է հարստութեամբ, որ բնութիւնը մեզ տուել է ամէն ինչ, որով կարելի է եթէ ոչ բաղդաւոր, գոնէ կուշտ լինել, որ մարդկութեան իւրաքանչիւր անդամ հաւասարապէս իրաւունք ունի վայելելու բնութեան բարիքները, միայն, պէտք է մեր մէջ մեռցնել գազանական ոգին... եւ անոր տեղը մտցնել արդարութիւն եւ հաւասարութիւն։ Ահա, հենց այդ «արդարութիւն եւ «հաւասարութիւն» քարոզելու [illegible]

[illegible]

Թատրոնը պէտք է ծառայէ մեր բուն ժողովուրդին, որը սոխղուած է իր կեանքի անարդար պայքարին մէջ ամբողջ օրը ֆիզիքապէս յոգնելու եւ որը ամենօրեայ խռնշինքից յետոյ մտածում է միայն իր ֆիզիքական հանգստութեան մասին, որպէս զի միւս առաւօտեան դարձեալ ոյժ եւ տրամադրութիւն ունենայ գործելու...

Ուրեմն այդ չքաւոր, հակայ զանգուա-

ծը, որ սոխղուած է չարչարուելու, տանջուելու մի որոշ բաղդաւոր խմբակի համար, ե՞րբ պէտք է ժամանակ ունենայ իր ուղեղը զարգացնելու, թատերական գեղարուեստ ճաշակելու, եթէ ոչ միայն տօներին, կիրակի օրերը եւ գիշերները, շաբաթ երեկոյները եւայլն։ Բայց դժբախտաբար մենք միշտ զրկել ենք նրրանց այդ բաւականութիւնից, որովհետեւ չունինք մեր «ազգային» ժողովրդական թատրոնը, որը դառնէր մեր ազգին տրամադրութեան ներքոյ... Որովհետեւ Ռուսաստանում թատրոնը շահագործում են Ռուսները, իսկ Տաճկաստանում, եթէ ոչ Թուրքերը, յամենայն դէպս Յոյները։ Վերցրէք իբր օրինակ մեր Կովկասահայ խումբը, որ ամբողջ երկու ամիս գործեց Պոլսում, սակայն ոչ մի անգամ հնարաւորութիւն չունեցաւ, Բեյօղլում կիրակի կամ շաբաթ երեկոները ներկայացում տալ եւ արդեօք ա՛յդ չէ՞ր մասամբ պատճառը, որ մենք թատրոնում միշտ տեսնում էինք մի որոշ դասակարգ։ «Ազգային» թատրոնից կախուած է նաեւ հայ դերասանի թափառական եւ յաճախ ողբալի վիճակը։ Որովհետեւ միշտը խոստովանած, Կովկասում, հայ դերասանները իրանք են իրանց վիճակը անօրինել, ի նկատի չառնելով մի քանի կրթական միութիւններ, որոնք [illegible]

[illegible]

այլ դուտ քաղաքական նպատակաւ, եւ որը դժբաղդաբար մեզ յիշեցնում է 18րդ դարի Ֆրանսիական քաղաքական վերանորոգումը, երբ ապավինելով բռնապետութիւնը, ստեղծեց մի ուրիշ «ազատական» բռնութիւն։ Ուրեմն մեր ամբողջ յոյսը պէտք է դնենք միայն մեր վրայ, մեր ազգի եւ նրա իսկական գործիչների վրայ։ Մեր կարծիքով մի այդպիսի հիմնարկութիւն ընդունակ է ունենալ միայն Պոլիսը, դրա լաւագոյն ապացոյցն է, Ազգային Հիւանդանոցը, որին կը նախանձին Ռուսաստանի շատ հիւանդանոցներ...։ Մանաւանդ ի նկատի պէտք ունենանք այն հանգամանքը, որ այդ հիմնարկութիւնը գոյութիւն է ունեցել այն ժամանակ, երբ Հայ ազգը միայն իր կեանքի մասին է եղել մտածելիս։ Երբ առաջին անգամ մենք բաղդ ունեցանք գտնել այդ հիմնարկութեան մէջ, մեր առաջին խօսքը եղաւ հետեւեալը. «Ահա մի հիմնարկութիւն, որով մենք Հայերս կարող ենք պարծենալ»։ Մենք հաւատացած ենք կարծելու, որ մօտ ապագայում Պոլսեցիք կ'ունենան նաեւ իրանց «ազգային» ժողովրդական թատրոնը, որով կը սրբեն մեզ, Կովկասցիներիս առելու. «Կեցցէ՛ Պոլսեցիք, դուք երախտապարտ գտնեցաք, եթէ մենք ձեզ տուինք թատրոնական ասպարէզում մի խումբ դերասաններ, դուք էլ մեզ տուիք մի հաւատքի բան մեր հայկական իրականութեան մէջ, այն է «Ազգային ժողովրդական Թատրոն»։

Ց. ՈՍԿԱՆԵԱՆ
(Դերասան)

Աստաբազար, 909 Յնվ. 26

ՄԵԿԸ ՀԵՐՈՍ ՄԻՒՍԸ ԼՐՏԵՍ

Երկուորեակներ էին։

Դեռ տասը տարեկան չեղած՝ կորուսեր էին իրենց ծնողքը ու ստիպուած էին հասարակաց գթութեան ապաւինիլ։ Լեւոն որդեգրուած էր դրացի ընտանիքի մը կողմէ, իսկ Պօղոս որբանոց մը ընդունուած էր։

Լեւոնի հայրագիրը, մաքի զօրաւոր ոյժ մը նշմարելով իր պաշտպանեալին մէջ, որոշած էր մշակել այդ ոյժը։ Նախ դրած էր տեղական նախակրթարանը, յետոյ Եւրոպա ղրկած էր երկրորդական վարժարան մը մտնելու հարկ եղած միջոցները ընձեռելով։

Իր անստգիւտ յառաջդիմութեանց շնորհիւ Լեւոն կրցած էր քանի մը տարիէն յաջողապէս աւարտել բարձրագոյն վարժարանի մը շրջանները եւ յեղափոխական կուսակցութեան մը յարելով անցած էր Թուրքիա սակաւաթիւ խումբի մը հետ։

Պօղոս, որբանոցին միջին շրջանը հազիւ աւարտած, դպրոցը թողած եւ աւուրչէքով աշխատելու սկսած էր։ Իր բնակած թաղը Իսլամներու բնակավայր մը ըլլալով ստիպուած էր կեանքին մեծագոյն մասը Իսլամներու հետ անցընելով տեսակ մը համակրութիւն գոյացած էր իր մէջ Թուրքերուն հանդէպ։

Տարիներ անցած էին։ Պօղոս ա՛լ օրավարձով չէր աշխատեր։ Քանի մը հայ երիտասարդներ խմբակ մը կազմած էին, գաղտնի ցայգաժողովներ կ'ունենային եւ արտասահմանի յեղափոխական կազմակերպութեանց հետ կը թղթակցէին։ Պօղոս հոտը առած էր այդ իրողութեան եւ տուեն մը լրտեսելէ ետքը 10 ոսկիի փոխարէն ոստիկանութեան հաղորդած էր ամէն ինչ։ Իրեն համար ա՛լ անկարելի էր ազատիլ ցեխոտ ճահիճէն, որուն մէջ ինկած էր պատահաբար։ Ա՛լ իր ապագան վճռուած էր։ Աստուրնէ մինչեւ իրիկուն կը պատէր հայաշատ թաղերու մէջ, կը սողոսկէր ամէն տունէ ներս եւ յերիւրանքներով լեցուն ժուռնալներ կը ղրկէր ոստիկանութեան։ Ցաւաւ չանալու տենդէն բռնուած հաղար ու մէկ մեքենայութիւններ կը սարքէր անմեղներու ճակատը մուր քսելու։ Իր չարաբաստիկ ձգտումներուն գոհացում տալու համար ամենէն պղծելի միջոցներով բանտարկել կուտար Հայերը։ Ցաճախ դուրս կ'ելլէր իր գտնուած քաղաքէն եւ ուրիշ տեղեր կ'երթար շրջուն լրտեսի պաշտօնով։ Հաճարակ հիւանդութեան մը պէս կ'անցնէր քաղքէ քաղաք ցաւ ու արհաւիրք սփռելով։

Լեւոն իր ընկերները ցրուած էր ասդին անդին կուսակցական փոփոխանութներ ընելու եւ ինք ալ իր կարգին Բ... նկած էր նոյն նպատակով։ Պօղոս, որ այդ տաեն իր շրջուն լրտեսի պաշտօնը կը կատարէր, նոյն քաղաքը կը գտնուէր։

Լեւոն քիչ ժամանակի մէջ յաջողած էր Բ...ի երիտասարդութիւնը իր շուրջը համախմբել։ Ցեղ. գործը երթալով կը ծաւալէր եւ մօտաւոր ապագայի մէջ կարեւոր ոյժ մը ըլլալ կը խոստանար։

Իրիկուն մը, ժողովի ատեն քանի մը երիտասարդներ, որոնք մէկէ աւելի անգամներ Պօղոսի չարաչահութեանց զոհ-ուած էին, Լեւոնի իմացուցին որ Ցեղ. գործին մեծ վտանգ մը կ'սպառնար, որովհետեւ լրտեսապետ... եան Պօղոս քաղաքին մէջ էր։ Լեւոն ցուրտ սարսուռ մը զգաց երբ անոնք իր եղբօր անունն ու մականունը արտասանեցին։ Լսածին չէր կրնար հաւտալ, սակայն անոնք մանրիչին ո՛ր քաղքէն եւ ո՛ր թաղէն ըլլալը հաւաստեցին։ Ա՛լ տարակոյս չի կար, ան էր։

— Սակայն այդ մարդը իմ եղբայրս է, բսաւ Լեւոն չանթահար։

— Արդէն կը տարակուսէի, պատասխանեց անոնցմէ մէկը, ձեր երկուքին դիմագծերը չափազանց կը նմանին իրարու։

Այս վերջին յայտնութիւնը ջախջախիչ էր։ Արդարեւ Լեւոն կը յիշէր որ իրենց պզտիկ եղած ատեն դրացիներէն շատեր զիրենք կը շփոթէին իրարու հետ։

Հայրենիքէն հեռանալէ ետքը բնաւ լուր մը առած չէր իր եղբօրմէն։ Սակայն իրողութեան մը հանդէպ կը գտնուէր հիմայ։ Ինչպէ՞ս կրնար հանդուրժել ինք, անձնուէր զինուորը ազգին ազատագրութեան, անխնայ սատկեցուցած էր ճամբուն վրայ գտած լրտեսները ու հիմա ինքզինք կը գտնէր լրտեսներու վատթարագոյնին, իր եղբօր հետ դէմ առ դէմ։ Քովը գտնուող երիտասարդները չէին խօսեր, այլ անոր դէմքին այլայլութիւնը կը դիտէին։

Իր նշանացի հրամանին վրայ ընկերները դուրս ելան եւ ինք սեղանին առջեւ անցնելով սկսաւ գրել։ Կէս ժամ ետքը ընկերներէն մէկը ներս կանչեց եւ նամակ մը յանձնելով պատուիրեց որ լրտես Պօղոսի տանի։

Կէս գիշերը անցեր էր։ Լեւոն գրասեղանին առջեւ նստած նամակներ կը գրէր։ Արդէն հինգ-վեց նամակներ մէկ կողմ դրած էր։ Վերջին նամակը աւարտելէ ետքը ելաւ գրասեղանին առջեւէն, գրպանէն ատրճանակը հանեց եւ ճակտին ուղղելով գետին ինկաւ, անշնչացաւ վայրկենապէս։

Պօղոս մինակ նստած՝ շաբաթէ մը ի վեր իր ըրած գաղտնի խուզարկութեանց արդիւնքը կը տեղեկագրէր, երբ Լեւոնի նամակը իրեն յանձնուեցաւ։ Նամակաբերին մեկնելէն ետքը բացաւ ու սկսաւ կարդալ.

«Նկարագրի անհուն տարբերութիւնը որ մեզ այնքան կը հեռացնէ իրարմէ, թոյլ չի տար որ «եղբայրս» կոչեմ քեզ, թէեւ բնական օրէնքով եղբայրներ ենք։

«Կրնա՞յ ըլլալ որ միեւնոյն տանիք մօրմէ մը ծնին յեղափոխական մը եւ լրտես մը. բնութիւնը մեր վրայ փորձած իր անհամ կատակով կարելիութեան ապացոյցը տուաւ ասոր։ Այո՛ բնութեան մէկ անշնորհք հեգնութեան զոհերն ենք մենք։ Ձե՛մ գիտեր, բախտը ինչո՞ւ այնքան կամայականօրէն միեւնոյն տանիք մեզ աշխարհք նետեց երկու հակոտնեայ գիծերու վրայ։ Թերեւս կարելի ըլլայ հանդիպիլ ներհակ բնաւորութեամբ օժտուած եղբայրներու, սակայն ցարդ չէ տեսնուած որ երկուորեակ եղբայրներ իրենց հոգեկան տրամադրութիւններով զիրար հակասեն։

«Աշխարհի լոյսը ողջունեցինք միեւնոյն տանը, մեր առաջին ծծեցինք միեւնոյն մօրը ստինքներէն կախուած, եւ մէկ օրրանի մէջ քնացանք քով քովի։ Աւելի ուշ միեւնոյն հօրը ծունկերուն վրայ նստեցանք ու նոյն գգուանքները վայելեցինք։ Կը յիշե՞ս, մեր դրացիները մեզ իրարու հետ կը շփոթէին, այնքան կը նմանէինք իրարու. ո՞վ կրնար գուշակել թէ երկու ներհակ հոգիներ կը հեւային մեր մէջ, թէ դուն իմինիս նմանող մարմինի մը մէջ գեւ մը կը անուցանէիր։

«Պզտիկ հասակի մէջ բաժնուեցայ քենէ, երկար ատեն հայրենիքէս հեռու ապրեցայ, սակայն չի կրցայ մոռնալ զայն. Ֆիզիքական ու մտային զարգացումիս հետ համընթաց կ'ընթանար նաեւ հայրենիքի սէրը։ Դեռ հազիւ թողած դպրոցական գրասեղանները, նետուեցայ յորձանուտ կեանքի մը մէջ. երբ ինծի ծնունդ տուող ազգը կը տառապէր, ես ի՞նչ իրաւունքով պիտի կրնայի հանգիստ հնալ։ Գտնեցայ աւերակ երկրի մը մէջ, ուր ցաւն ու զուլումը կ'իշխէին, քալեցի արիւնոտ ճամբաներէ ու այս ճակատագրական ուղեւորութեանս միջոցին քեզի հանդիպեցայ։ Զարհուրելի հանդիպում։

«Ճամբուս վրայ կ'զգայի ներկայութիւնը զօրաւոր թշնամիի մը, սկսած գործս կը վտանգուէր ամէն քայլէ, աներեւոյթ զօրութիւն մը իր թեւերը տարածած էր։ Ինչե՞ն կրնայի գիտնալ թէ այդ մահաշուք զօրութիւնը կ'ապրէր յանձին իմ եղբօրս։

«Դու հակառակ կէտէ մը մեկնեցար։ Հոգեվարքի ցաւերով տուայտող ժողովուրդի մը արիւնին ու արցունքին մէջ հացդ թաթխեցիր, մեր երախտաւոր ու արիւնաքամ ազգին թշուառութեան մէջ գձուձ հաշիւներդ կարգադրեցիր։ Արիւնախում վամփիր, դու կեանքը խմեցիր ա՛յն ազգին, որ քեզ երկնած էր։ Տե՛ս, Սատանայ, տանջարաններու մէջ մարդեր կը հեծեն, կախաղաններու գիրկը հսկաներ կ'օրօրուին, ամբողջ ազգ մը արիւնի մէջ կը խեղդուի, դո՛ւ ըրիր այս ամէնը, դո՛ւ։

«Առաջին անգամն է որ ազգաշաւ մատնուէր մը հասցէին գրէ՛ կը շարժէր փոխանակ զէնքի։ Դու միւս բոլոր լրտեսներէն աւելի վատ ես ինծի համար, սակայն չեմ ուզեր եղբայրասպան մը ըլլալ յարգած ըլլալու համար յիշատակն մեր ծնողաց, որոնք ո՛չ եւս են։ Զեմ ալ կրնար հանդուրժել քու գոյութեանդ։ Ինծի համար անհնար է ապրիլ այն աշխարհին մէջ, ուր հրէշ եղբայր մը կը շնչէ։ Այսօր իսկ վերջ կուտամ կեանքիս քեզի հետ եղբայր ըլլալու հարկէն ազատելու համար։ Բնութեան կատակը թո՛ղ վերջ գտնէ»։

ԼԵՒՈՆ . . ԵԱՆ

Նամակին ընթերցումը աւարտելէ ետքը ոտքի ելաւ ու սկսաւ սենեակին երկայնքին ճեմել։ Ցուրտ ցնցումի փոթորիկ մը իր էութիւնը կը մրրկէր։ Թէեւ իր սիրտը, լրտեսի պաշտօնին բերումով, հետզհետէ կարծրացեր էր, բայց ազնիւ զգացումները բոլորովին մեռած չէին անոր մէջ, որովհետեւ զիպուա՛ծը զայն նետած էր լրտեսական ցած ասպարէզին մէջ եւ ո՛չ թէ կոչումը։ Ան կը սիրէր իր եղբայրը։ Ներանձնացումի վայրկեաններու կը վերյիշէր այն երջանիկ ժամանակամիջոցը, յորում իրենք դեռ ինն ամեայ մանուկներ ուրախ զուարթ կը խաղային անզիտակ կեանքի ցաւերուն։ Կը յիշէր հայրն ու մայրը եւ անոնց մօտ անցուցած հեշտաւէտ կեանքը։ Հիմայ այդ յիշատակները կը տարափէին մտքին մէջ։ Լեւոնի նամակը չանթի մը պէս անցած էր իր հոգիին ընդմէջէն։ Ցուցմունքի եւ գերագրգռութեան այդ պահուն կ'զգար բոլոր գարշութիւնները այն կեանքին, զոր ապրած էր ցայնօր։

Պօղոս մինչեւ առաւօտ ճեմեց սենեակին երկայնքին։ Արեւծագին՝ մաքին հաւասարակշռութիւնը մի անգամ ընդ միշտ կորուսած էր։

Տ. ԲԱՇԱԼԵԱՆ

ԵԴԵՍԻՈՅ 1895Ի ՀԱՅԱՋԻՆՋ ԿՈՏՈՐԱԾԸ

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍՆԵՐ

16 Յունվար 1909

Դեկտ. 13ի շաբաթ գիշեր ժամը $1^1/_2$էն սկսեալ մինչեւ $3^1/_2$ սգահանդէս մը տրուեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողմէ, եկեղեցիին մէջ։ Ներկայ էր երկսեռ խուռն բազմութիւն մը. նաեւ Առաջն. Տեղապահը, քահանայք եւ ժողովականք։ Օրուան շուրջ երկու խօսողներ ի վեր հանեցին 13 տարի առաջ վայրագ կոտորածին հանդէպ գազանական կառավարութեան բռնած դիրքը, մանաւանդ եկեղեցին այրել տալու եղեռնական ոճրագործութեան մէջ։ Ներկաներուն ամէնքը սրտի մորմոքումով եւ արտասուալից աչօք կ'ունկնդրէին. պարագան՝ շատ յուզիչ էր, մանաւանդ եկեղեցին որուն մէջ մեծ բազմութիւնը լսելու եկած էր, անոր սեղանին վրայ արեան շերտերը եւ կամարներուն վրայ ողջակէզներու մուխին սեւութիւնը տակաւին չանհետացած նախոցին տխուր յիշատակները ալ աւելի կը քրքրէր։ Ողբաձայն երգերէ վերջ սգահանդէսը աւարտեցաւ։

Դեկտ. 14 կիրակի օր տեղւոյս կոտորածի երկրորդ օրուան եւ եկեղեցւոյ այրելու յիշատակին օրն էր։ Առաւօտեան ժամերգութեան երկրորդ զանգակը տրխրանուտ կը հնչէր, որով ժողովուրդը

ԲԱՆՏԷ ԲԱՆՏ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԻԵ.

— Ապրի՛, յաւիտեա՛ն ապրի մեր Արծրունին, կըսէին իրարու. իրենց համար ի՜նչ հազուադէպ բաղդ մըն էր միշտ իրենց պետ ունենալ Արծրունին. տիպար, ազնիւ, թունդ յեղափոխականը, ամբիծ, աներասիր գործիչը, որ տեսակ մը նախախնամութիւն էր Կիլիկիոյ, մասնաւորապէս Բերիոյ շրջանակին մէջ, բանակալութեան լուծին տակ ապրող Հայութեան համար. փչուտ, վտանգաւոր ասպարէզ մը նախընտրած էր ան՝ ինքզինք, իր ընտանիքը, իր շահերը զոհելով հայրենիքին բարիքին համար. հայրենիքը պարտակա՛ն էր, երախտագէտ սիրտ մը պէտք է տածէր հանդէպ իր հարազատ, իր մարտնչող, իր հանճարեղ զաւկին, որ ամէն խաւթ, ամէն վտանգ կարհամարհէր ու մա՛հը կը ծաղրէր, կախաղա՛նը կը դիտէր սառն աչքով, եւ, եթէ պէտք ըլլար, իր կեանքին գնովը պատրաստ էր քաւելու ո՛ եւ է սխալ քայլ մը, յեղափոխութեան ասպարէզին մէջ։

Արիֆի աչքին լոյսը, Հնչակեաններուն միակ յոյսը, Արիֆի Իւմին, Հնչակեաններուն Արծրունին, թէ՛ կառավարութեան եւ թէ՛ ժողովուրդին հաւասար հիացումը, յարգանքն ու պաշտումը կը վայելէր. կառավարողները՝ նահանգին միակ մարդը, միակ հեղինակութիւնը կը նկատէին այդ տաղանդաւոր Հայը, կորովի փաստաբանը, որ դատարաններուն մէջ, դատաւորներուն քով իր գրաւած դիրքը շատ լաւ գիտէր շահագործել, անվախօրէն պաշտպանելով զրկուածներու, մարդասպաններու, ամէն կարգի ոճրագործներուն դատը, ասկէ՝ ընդհանուր համակրանքը, բովանդակ նահանգին բնակչութեան՝ իրեն նկատմամբ սնուցած հաւատքը. դատարաններուն նախագահները, ընդհանուր դատախազը, դատախազի օգնականը, դատաւորները, յետին պաշտօնեայէն սկսեալ մինչեւ նահանգապետը, ամէնքն ալ անքակտելի կապերով կապուած էին իրեն. Իւմի՝ անսպառ հանք մըն էր իրենց համար. ձերբակալուած իւրաքանչիւր Հայու ճակատագիրը կը վարէր ինքը. Ուրֆայէն, Մարաշէն, Այնթապէն, Քիլիսէն, Իսկէնտէրունէն, Պէյլէնէն, Զէյթունէն, Անտիոքէն, Ալպրստանէն, վերջապէս Հալէպի նահանգին բոլոր գաւառներէն ու գաւառակներէն կուսակալութեան կեդրոնը բերուած Հայ բանտարկեալներուն, մանաւանդ քաղաքական յանցանքով ամբաստանուածներուն բնական փաստաբանը, պաշտպանը՝ հայրենասէր Արծրունին էր, Հնչակեան կուսակցութեան հոգին, ժողովուրդին բարեկամը, որուն համբաւը տարածուած էր ամբողջ Կիլիկիոյ մէջ։ Այս առեղծուածը, այս հրէշը, յեղափոխութեան այս կեղծարարը՝ տարիներով ու տարիներով պիտի կրնար խաղալ Հայերու բաղդին ու անմեղ կեանքերու հետ, քանի որ, իբրեւ գրաքննիչ նահանգին, ու իբրեւ մտերիմ խորհրդականը նահանգապետին, կառավարութեան բոլոր գաղտնիքներուն բանալին կրնար համարուիլ, եւ քանի որ իբր Հնչակեաններուն Արծրունին, կուսակցութեան անկեղծ գործիչը —ինչպէս որ յաջողած էր հաւատցընել—, բովանդակ նահանգին մէջ կատարուող յեղափոխական շարժումներուն իրաւունք ունէր օրը օրին տեղեկանալու։

Անմա՛հ Արծրունի, պաշտելի՛ Արծրունի . . . ։ Հնչակեան Մասնաճիւղի Վարչութեան այն գիշերուան նիստին նախագահեց, վիճաբանութիւնները վարեց, ոգեւորումներ քուէարկել տուաւ ինքը՝ Իւմի, որ մէկ երկու ժամ առաջ, նոյն գիշերը, Արիֆի դահլիճին մէջ, Արիֆի հետ քիթ քիթի, Զէյթունի մանուկներուն դահիճը Սալիհ բաշան իր պաշտօնին մէջ վերահաստատող հեռագիրը կարդացած ու Զէյթունի նուաճումը գիւրացնող միջոցներուն վրայ խորհրդակցութիւններ կատարած էր . . . ։

Նոյն գիշերուան նիստը սակայն բաւական ազմկոտ եղաւ. Հնչակեան վարչութեան կարեւոր անդամներէն Գրիգորեան, Սալիհի վերահաստատման լուրին ազատութեան տակ, պոռաց Արծրունիին երեսին.

— Դո՛ւն, Արծրունի՛, իբրեւ Արիֆի հաւատարիմ ու մտերիմ խորհրդականը, չէի՞ր կրնար համոզել զինքը, որ ձեռք դպցնել չիտայ Երիտասարդին ։

— Ի՞նչպէս կրնայի, կարելի՞ բան էր, ի՞նչ կ'ըսես, այն ատեն պիտի ինքզինքս մատնած ըլլայի, ընդհակառակն, ե՛ս խորհուրդ տուի Արիֆի, որ Երիտասարդին վրայ հսկողութիւնը կրկնապատկել տայ եւլն., որպէս զի կասկածի հով մը չունենայ իմ հաւատարմութեանս վրայ. ի՞նչ կ'ըլլայ, ա՛յս գիշեր, հիմա՛յ, առանց վայրկեան մը կորսնցնելու, սուրհանդակ մը կը հանենք Մարաշ, մեր գաղտնի հրահանգները կը հաղորդենք Մասնաճիւղի Վարչութեան. հո՛ն, իրենք, Հնչակեան ընկերները, բան մը, միջոց մը կը խորհին անշուշտ, Երիտասարդը փախցնելու կամ պահելու համար։

Գրիգորեան, աչքերը պտըտցուց միւս ժողովականներուն վրայ եւ զգաց որ ամէ՛նքն ալ համոզուած էին Արծրունիի պերճախօսութեան. գլխի երերումով մը սկսաւ մրթմրթալ եւ ոտքի ելաւ. ա՛լ չէր կրնար հոն մնալ։ Արծրունին շուտով հասկցաւ Գրիգորեանի միտքը զբաղեցնող ու տանջող կասկածները, որոնք կրնային յետոյ աղետաբեր հարուած մը տալ իր վարկին ու վայելած ժողովրդականութեան. ուստի, ի՛նք ալ ոտքի ելաւ, Գրիգորեանի ձեռքէն բռնեց, ու դառնալով միւս ժողովականներուն.

— Ընկերնե՛ր, ըսաւ, կեղծ բարկութեան շեշտով մը, կը տեսնէ՞ք ընկեր Գրիգորեանի սխալը։

— Արծրունի՛, կը ներե՛ս, ընդմիջեց Գրիգորեան, ես չե՛մ սխալիր, ես ապագա՛ն կը մտածեմ, ապագա՛ն. դուն շարաչար կը սխալիս, երբ կը խորհիս թէ՛ Սալիհի վերահաստատումը չի՛ վնասեր մեր ծրագիրներուն, գիտցա՛ծ ըլլաս, եթէ Երիտասարդը նորէն ձերբակալուի, կարգը մեզի պիտի գայ, այն ատեն կը չափեմ հասակդ։

Արծրունին լռեց։

Լուսանկարիչ Մսերեան, որ ո՛չ նուազ ազդեցիկ ու գործօն անդամ մըն էր ժողովին մէջ, Արծրունիին լռութեան մէջ մութ ու եղեռնական խորհուրդ մը գուշակելով, ոտքի ելաւ ու մօտենալով Գրիգորեանի.

— Ընկե՛ր Գրիգորեան, ըսաւ, ընկեր Արծրունին իրաւունք ունի, ա՛ն գիտէ, շա՛տ լաւ գիտէ իր գործելակերպը. մեր խելքը չի՛ հասնիր. թո՛ղ տար, ինք կըրնայ վաղը կարգադրել ամէն բան. ի՞նչ կը վախնաս, Արիֆի մօրուքը մեր ձեռքին մէջ է, քանի որ մեր Արծրունին ողջ է։

— Այո՛, այո՛, կրկնեցին վերջին բառերը, միւս բոլոր ժողովականները։

Գրիգորեան, Մսերեանի միջամտութեան ու միւս անդամներուն միաձայն հաւանութեան առջեւ տեղի տուաւ։ Արծրունին, այս անգամ ալ յաղթական ելած, նըստեցուց Գրիգորեանը, յետոյ.

— Ընկերնե՛ր, ըսաւ. մեր առաջին գործը պիտի ըլլայ սուրհանդակը հանել գիշերով, մեր գաղտնի հրահանգները տանելու Մարաշ. Երիտասարդը, Տէր Ղեւոնդ Տէր Նահապետեանը, Սամուէլեանը, ու՛ա՛ երեք ընկերներ, որոնց կրնանք վստահիլ ամբողջ Կիլիկիոյ ճակատագիրը. այնպէս չէ՞ ։

— Այո՛, այո՛, կրկնեցին ժողովականները. Երիտասարդը պէտք է ազատել, իր ձերբակալումը շատ աղետաբեր կրնայ ըլլալ, մեր բոլոր ծրագիրները ջուրը կիյնան այն ատեն ։

(Շարունակելի)

մեծ բազմութեամբ կը դիմէր եկեղեցին, որուն սեղանը եւ խորանը ծածկուած էին սեւերով, եւ եկեղեցւոյ ճիշդ մէջտեղը չորմունի սեղանի վրայ կը կենար մարդաչափ սեւ խաչ մը վառ մոմերով շրջապատուած. պատարագիչն էր Առաջն. Տեղապահը որ քարոզէն վերջ գրաւոր ատանուր մը կարդաց իրեն կողմէ չարագրուած, որ Աստուծոյ Աթոռին առաջը կեցած դատ կը պահանջէր։ Ցաւարտ աւարտութեան՝ նոյն խոշոր խաչի առաջնորդութեամբ եկեղեցական թափօր մը կազմուեցաւ, որուն կ'ընկերանար պատարագիչ Հայրը զգեստաւորեալ, եկեղեցւոյ գաւթին մէջի երկու նշխարատեղիքն օրհնելու. պէտք է յիշել թէ այս տեղերուն մէջ կը հանգչին եկեղեցւոյ ողջակէզներու խանձատած ոսկերոտիքը։ Տեղաանը չատ տխրազդեցիկ էր, ընդարձակ գաւիթը մեծ բազմութեամբ լեցուն էր. երբ թափօրը երկրորդ տեղը եկաւ, երիտասարդ մը կեցաւ բարձր գերեզմանի մը վրայ, փղձկուն ձայնով խօսեցաւ անցելոյն արիւնոտ յիշատակին վրայ. ատ յացաւ եւ լացուց երկսեռ մեծ բազմութիւնը առ հասարակ։ Ժամը 7 էր ժողովուրդը ցրուեցաւ խորունկ զգածուած։

Ժամը 8ին զանգակը սկսաւ դարձեալ տխրանուագ հնչել, այս անգամ ժողովուրդը լսարանը կը հրաւիրուէր. հոն երկու խօսողներէն մին ի վեր հանեց Ուռւխոյ քաղաքականութիւնը հայաջինջ կոտորածին նկատմամբ, եւ միւսը կոտորածին պարագաներուն շուրջ խօսելով կարդաց նահատակուող քահանայից եւ ժողովականաց ու երեւելեաց անուններըը(*) ներկայացուց նաեւ ընդհ. կոտորելոց ցանկը ամէն հասակէ յականէ յանուանէ։

Դեկտ.ի վերջերը երեք հայ երիտասարդներ զոհ գացին, որոցմէ մին, Սարգիս Սպէնճեան, հազիւ 20 տարեկան, իր վեցհարուածեանը խաւնած առեն գրնդականար կ'ըլլայ ալիքներէն. դարմանի ամէն փորձեր ապարդիւն մնալով խեղճը իր կեանքը վրայ տուաւ։ Միւս երկուքը որոնք լեռը քարահատութեամբ կը զբաղէին, նոյն օրը առանց զգալու իրենց տեղին վտանգաւորութիւնը, յանկարծ, վերեւէն մեծ զանգուած մը վար կուգայ, հինգ աշխատաւորներէն երկուքը փախչելով կ'ազատին, մին վիրաւոր կ'իյնայ եւ միւս երկուքը ճզմուած կ'անյայտանան։ Իսկոյն քաղաքէն առանց պարագաները վտանգին վայրը կը փութան, մինչ անոնց դիակները կ'որոնեն, երկաթէ ձողի մը պէտքը զգալի կ'ըլլայ։ Ամենքը իբր թէ նոյն գործիքը գտնելու համար դուրս կ'ելլեն. ճիշդ նոյն վայրկեանին, քարայրին վերեւէն ուրիշ՝ բայց աւելի խոշոր զանգուած մըն ալ կուգայ եւ կ'իջնէ ճիշդ այն տեղ ուր քիչ մը առաջ խուզարկուներու բազմութիւնը կեցած էր, մօտ 30 հոգի, որոնք երկաթ ձողը փնտռելու պատճառով մեծ արկածէ մը ազատ կը մնան Աստուծոյ անմիջական ձեռքին տակ։

Յնվ. 9ին տեղս ժամանեց Հ. Յ. Դաշնակցութեան վաղեմի գործիչ Պ. Ղեւոնդ Մէլոեան, որ Հայդաստանէրէն կուգար, Կ. Պոլիս անցնելու։ Կիրակի կէս օրին ազգ. լսարանը խօսեցաւ, ուր երկսեռ բազմութիւն մը կար եկեղեցւոյ մէջ. հրաւիրմամբ ներկայ էին տեղւոյս Օսմ. Իթթիհատ եւ Թէրագգը քօմիթէի կողմէ քանի մը նշանաւոր անձնաւորութիւններ, ընդ որս Հաճի Քեամիլ պէյ եւ Ազիզ էֆ. Քօմիթէին եռանդուն գործիչները։ Լսարանը սկսաւ։ Հայ երիտասարդ մը գոց մը արտասանեց Արմենակ Դարակէօզեանի յիշատակին։ Ցետոյ բեմ եկաւ Պ. Ղեւոնդ Մէլոեան, որ մէկուկէս ժամ խօսեցաւ ռուսահայ ոճով. սկիզբէն մինչեւ վերջը ժողովուրդը շրթունքներէն կախուած մտիկ կ'ընէր, եւ տեղ տեղ որոտագին ծափահարութեամբ կ'ողջունէր։ Պ. ատենախօսը մանաւորաբար խօսեցաւ բռնակալութեան գործած չարիքին եւ Եւրոպայի շահամոլութեան վրայ։ Ցետոյ անցաւ նախ Հայոց եւ ապա Թրքաց յեղափոխութեան վրայ, եւ ամենէն վերջը կը փակէր իր խօսքերը չեչտակի ուղղելով ժողովրդեան թէ «ամէն կերպ բռնակալութեան դէմ մաքառելու պատրաստ գտնուելու է», եւ միանգամայն սա պարագան երկրորդեց թէ՝ Հայերը ազատ թագաւորութիւն մը չեն ուզեր, այլ ազատութիւն եւ հաւասարութիւն, Հայուն պահանջին 61րդ յօդուածն ալ չէ կարող գոհացում տալ, քանի որ Հայը անկէ դուրս ալ գոյութիւն ունի օսմ. երկիրներու մէջ, ուստի ընդհ. օսմ. քաղաքացիական համերաշխութիւն եւ եղբայրութիւն պէտք է, սահմանադրութեան բարիքներն վայելելու եւ վայելել տալու համահաւասար կերպով օսմ. ամբողջ այլազան տարրերուն։ Անոր բուն իր վերջին բառերը։ «Մենք չենք ուզեր բռնակալութիւն, հակառակ ենք, հակառակ ըլլայ դա թրքի կողմէն հայի եւ քրդի վրայ, ըլլայ հայի կողմէն այլոց վրայ. մենք ուզեր ենք ազատութիւն եւ հաւասարութիւն, դրանց բարիքը հաւասար է ամէն ազգի»։

Հիւրէյէթի չարքի մը երգուելէն յետոյ առաջ եկաւ Ազիզ էֆ.ն որ համակ եռանդ կտրած էր, նախ Սահմանադրութեան բարիքներուն ուշանալուն վրայ ցաւ յայտնեց, ըսելով «եանըլըօրըմ թուրքլիւօրըմ ամմա նէ փարաէ»։ Ցետոյ համերաշխութիւն յանձնարարեց նաեւ ինք իրեն, յետոյ իր գոհունակութիւնը յայտնեց Պ. Ղեւոնդի խօսածին որ թարգ-

(*) Անոնք գրուած կան 1904ին Պուլկարիա ապուած «Եղեռնոյ սոսկալի դէպքը» անուն գրքին մէջ, որ 13 տարի առաջ արիւնոտ ժամանակներու մէջ աշխատասիրութիւնը եղած է Ց. Ե. Թիւճարեանի, ինչպէս նաեւ նահատակաց ընդհ. ցանկի պատրաստութիւնը որ դեռ թերի է։

մանաբար իրեն կը բացատրուէր քովը եղողներէն։

Նախ. մանաւոր կերպով յիշեց հայոց աւազ դերը ազատութեան դատին մէջ, եւ անմիջապէս պատմութեան անցաւ, և ըսաւ. «Ձեր, (Հայոց) մասին երբ լսենք, պատմութիւնը արդէն բերանը լայն բացած կը վկայէ հայ ազնիւ ցեղին Օսմ. երկրին մէջ քաղաքակրթութեան մատուցած մեծ ծառայութեանը, մանաւանդ արհեստի եւ վաճառականութեան բաժնին մէջ որ երկրի մը հոգին է. այսօր նոյն ազնիւ ցեղը կեցած է մեր դիմաց, բռնակալութեան, ծեծին, բռունցքին խաբազանին եւ սրին ամենաճիւաղական արարքներն արհամարհած, հպարտ իր բաժնին մէջ, եւ աւելի քայլ մ'ալ առած երկրին ամբողջութիւնը ազատագրութեանը փրկարար գործին մէջ. եւ մանաւանդ այս հինգ ամսուան մէջ երկրին խաղաղութեանը նպաստող քայլերնին արդարեւ զմեզ խոլսմերս կ'ամչցնէ. ցեղ մը որ միչեւն դարէ ի վեր փոքր Ասիոյ մէջ՝ հակառակ բռնակալութեան ջնջող ծրագրին, տակաւին առանց հեղասներ կան (ակնարկելով Պ. Ղեւոնդի) ինչպէս չը համարուիմ անոր ճակատը»։ Եւ յետոյ ազատութեան, արդարութեան եւ հաւասարութեան վրայ մանաւոր ակնարկներ ընելով ամէն անդամին ծափերով ողջունուեցաւ բազմութենէն։

Պ. Ղեւոնդ Երեքշաբթի կէս օրին մեկնեցաւ դէպի Հալէպ։

Այս վերջին շաբթուան մէջ տեղւոյս հին բէժիմի Թրքաց կողմէ անախորժ բաներ մը կարգադրուիլ կը հասկցուի. երբեմն միթինկներ կ'ընեն առանձին վայրեր, որոնք Հայ ժողովրդեան կասկածի տեղի կուտան. անտ տառնք մեր պարզ նկատած հորիզոնին սեւ ամպերն են, որ միշտ առա եւ անց կ'երեւին։

ՂԵՒՈՆԴ

ԱԶԳԱՅԻՆ

ՈՒՍՄՈՒՆ. ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ Ուրբաթ օր կազմեց իր շաբաթական նիստը Ղալաթիոյ Խորհրդարանին մէջ եւ զբաղեցաւ ի մէջ այլոց հետեւեալ խնդիրներով։ Ա. Խորհուրդը Քաղ. Ժողովոյ որոշման եւ Ամեն. Ս. Պատրիարք Հօր յանձնարարութեան վրայ, ուշադրութեան առաւ Բեյրութի Հայ Երիտասարդաց Միութեան կազմական կանոնագիրը եւ յետ քննութեան օգտակար գտնելով նոյն միութեան նպատակը, որոշեց յայտագրել իր կարծիքը Քաղաք. Ժողովին։ Բ. Խորհրդոյ անդամներէն Տօքթ. Եդուարդ էֆ. Մասիս կազմած էր կարօտ ուսանողաց մասին Քաղաքական Ժողովոյ կողմէ յանձնաբարեալ ծրագիրը։ Խորհուրդը որոշեց յառաջիկայ Ուրբաթ օր համագումար նիստ կազմել Նպաստից Ցանձնաժողովոյ եւ Ելեւմտից Հոգաբարձութեան հետ հաւաքաբար նկատողութեան առնելու համար նոյն ծրագիրը։ Գ. Խորհրդոյ անդամներէն Հինդլեան էֆ ծրագրած էր Մանկավարժական Դասընթացքի վերաբերեալ հրահանգը. Խորհուրդը նոյնութեամբ ընդունեց զայն եւ որոշեց գործադրութիւնը։ Այս առթիւ Խորհուրդը որոշեց նաեւ Քաղաք. Ժողովոյ ի տեղեկութիւն հաղորդել նաեւ կիրակնօրեայ դասընթացքի ծրագիրը։ Դ. Անկէ առաջ որոշուած էր Ուսուցչաց կենսագրական ծանօթութեանց մասին տետրակ մը կազմել, եւ պատրաստուած էր ծանօթութեանց վերաբերեալ յայտագիրը։ Խորհուրդը որոշեց այս անգամ նոյն յայտագրէն 3000 օրինակ տպագրել տալ, տպագրութեան համար վարձք մը խնդրելով Քաղաքական Ժողովէն։

ԲԵՐԱՅԻ նոր Թաղ. Խորհրդոյ քուէարկութիւնը կատարուեցաւ անցեալ օր Արհեստանոցի սրահին մէջ, նախագահութեամբ Ներսէս վրդ. Խորխանեանի։ 2700 քուէարկող Թաղեցիներու նամակներ ղրկուած էին, իսկ պատասխանած էին միայն 1098 հոգի։ Ժամը 10ուկէսին քուէահամարը կատարուեցաւ եւ արդիւնքը եղաւ հետեւեալը.— Տեարք՝ Արամ Հալաճեան 804 քուէ, Տիրան Կիւմիւշկէրտան 775, Ցակոբ Էսաեան 742, Արտաշէս Ֆնտգլեան 586։ Իսկ համեմատական մնացած են ուրիշ հոգի, որոնց համար կազմուեցաւ եռապատիկ ցանկ մը առաւելագոյն քուէ բատցողներէն, որոնք են. Տեարք՝ Խնդիր Սիմոնեան, Միհրդատ Հայկազն, Ցովհաննէս Տէրտենեան, Աբրահամ Նազարեան, Ռուբէն Զարդարեան, Բիւզանդ Քէչեան, Կարապետ Թոփճապոնեան, Համբարձում Սթամպօլլուեան, Խաչիկ Ղազարոսեան, Տքթ. Լ. Մալխասեան, Հմայեակ Խորովեան, Կարապետ Խորասանճեան, Տքթ. Ճէլալեան, Մելիք Ղազարոսեան, Նշան Գալըպճեան եւ Ցակոբ Գարամանեան։

ԱԶԳԱՆՈՒԷՐ Հայուհեաց Ընկերութիւնը պաշտօնապէս կը ծանուցանէ թէ որոշած է իր երեք առաջին վարժարանները բանալ Մուշ, Սասուն եւ Զէյթուն։ Այն ուսուցչուհիները որոնք կը փափաքին յիշեալ գաւառներուն մէջ պաշտօն ստանձնել, կը հրաւիրուին ներկայանալ եւ իրենց պայմանները առաջարկել Պոլսէն դուրս գտնուող ուսուցչուհիները կրնան գրաւոր բանակցութեան մտնել գործադիր Ժողովին հետ իրենց բարուք պաշտօնավարութեան վկայագիրները ներկայացնելով։ Հասցէ, Կ. Պոլիս, Բանկալթի, Մեծ փողոց պարթեւան Մարգօ քալֆա թիւ 8։ Զորեքշաբթի եւ Կիրակի միջօրէոցքին։

ՊԻԹԼԻՍԻ ԱԶԳ. ԳՈՐԾԵՐԸ.— Մեր ազգային գործերը նախանձելի վիճակ մը չունին. տարիէ մը ի վեր Տեղապահ մը կը խնդրենք Պատրիարքարանէն եւ նա կը գլանայ դեռ մեր խնդիրքը կատարելու. Այս անգամ ալ ճարահատ Աղթամարեն Տ. Եղնիկ Վ. Ներկարարեան հրաւիրելով տեղապահութեան, քանիցս հեռագրաւ եւ նամակաւ Պատրիարքարանէն վաւերացումը խնդրեցինք, ալ անկարելի եղաւ այս տեղապահի խնդիրը մեզի համար. հանելուկ կը մնայ՝ ինչ բան է Պիթլիսի պէս կարեւոր թեմ մը անտեղապահ ձգել. առաջնորդ չենք ուզեր, մի միայն տեղապահ մը, ըլլայ վարդապետ, ըլլայ քահանայ մը. այս ալ կը զլացուի, ուրեմն մենք ալ կը հետեւցնենք թէ Պատրիարքարանը Գալփաքճեանի առաջնորդութենէն վերջ ուխտած է Պիթլիս առանց առաջնորդի ձգել. եթէ Օրմանեան Հայր չատ ճիշդ էր. բայց հիմայ Իզմիրլեան Հայրիկը ունինք, ան ինչո՞ւ անտարբեր կը գտնուի. մինչ գիւղատան մէջ գտնուող այդչափ գրագիրներ ժամանակ չե՞ն ունենար Պիթլիսի թղթակցութիւնները կարդալու եւ կամ Եղնիկի բարեկամներ են որոնք կ'ուզեն Եղնիկի վրէժը լուծել եւ Պիթլիսցիներու բողոքները, խնդրանքները ոտնչացնել, եւ Սրբազան Հօր չը ներկայացնել. եթէ սխալ ենք, ուրեմն ինչո՞ւ Պատրիարքարանը, Ազգ. Ժողովը չե լսեր մեր բողոքները, մեր խնդրանքները։ Ուրեմն, Ազատ Մամուլի միջոցաւ մեր արդար բողոքը կը բարձրացնենք Պատրիարքարանի դէմ, եւ կը խնդրենք յարգոյ Ազգ. երեսփոխաններէն, հաճին նկատի առնել Պիթլիսի ողորմելի վիճակը, եւ ընդ փոյթ մեր խնդիրքը կատարեն տեղապահի վաւերացումը փութացնելով. առավ ազատած կ'ըլլաք Պիթլիսի ազգային եւ կրթական գործերը իսպառ ոտնչացուելէ։

Աղքատաց նպաստ ղրկուած գումարներ.—114 լիրա Եգիպտոսէն, 50 եւ 100 լիրա Պոլսէն եկած, ընդամէնը 264 լիրա. չատ խղճմտօրէն տասը օր առաջ բաշխուեցաւ 44 լիրայ քաղաքամէջի աղքատաց եւ 210 լիրայ շրջակայ գիւղերու, ոմանց դրամ, եւ ոմանց սերմնցու։ Բայց աղքատութիւնը արմատացած է, նպաստի դեռ չատ կը կարօտի որ խպառ մերջանայ Պիթլիսէն։ Գիւղերը բոլորովին լքուեր են, գիւղը պատողը հազիւ կրնայ գաղափար կազմել առանց վիճակին վրայ, բնակիչներուն դալկացած դիմագիծերը տեսնելով. բոլոր մերկ բոկոտն հաց կ'աղաղակեն։ Ուրեմն ո՜վ յարգոյ հայրենակիցներ օգնութեան հասէք ձեր հարստահարեալ եւ տառապեալ հայրենակիցներուն եւ փրկեցէք ներկայ ստրկական վիճակէն։

ԱՍԼԱՆ

ԲՈՒՐԳԵՐԷՆ.— Սմբատ Բիւրատի բանաստեղծական երկերուն այս Ա. Հատորէն մեծ քանակութեամբ կը գտնուի Սամսոն, Ծարուքեին էֆ. Տիվանեանի քով, Արարատեան գրավաճառատունը Տրապիզոնի ու Սեբաստիոյ նահանգներուն եւ Սեւ ծովի եզերքի քաղաքներուն մեր ընթերցասէր ազգայինները կրնան ուղղակի դիմել նոյն հասցէին, աւելի չատ ու դիւրութեամբ ստանալու համար հեղինակին պատկերով ու շքեղ տպագրութեամբ այդ գեղեցիկ հատորիկը։ Գինն է 3 ղրշ.։

ՓԱՅԼՈՒՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ.— Այս գիշեր Սկիւտարի Ս. Խաչ Թատրոնին մէջ «Րաֆֆի» Թատերասիրաց կողմէ պիտի ներկայացուի յեղափոխական կեանքէ առնուած խիստ հետաքրքրական տրամ մը՝ «Վանի Հայդուկները» հեղ. Շիրվանեանի ի նպաստ Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» լսարան-ընթերցատան։ Գիները Ա. կարգ 10 ղրշ. Բ. կարգ 5 ղրշ. Գ. կարգ 3 ղրշ.։ Տոմսերը կը ծախուին Սկիւտար Սելամսըզ «Րաֆֆի» ընթերցատունը, ծխավաճառ Սիմոն Սանթուրճեանի խանութը եւ Իճատիյէ հաճի Գեղոնի սրճարանը, իսկ ներկայացման օրը Թատրոնին կէշէն։ Ներկայացումէն ետք պիտի ատենախօսէ Դաշնակցական Ընկեր Վահան Փափազեան(Կոմս)երեսփոխան Վանի։ Կը յուսանք թէ Սկիւտարի յարգոյ հասարակութիւնը պիտի փութայ ներկայ գտնուիլ։

ԲԱՑ ՆԱՄԱԿ, ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆԻ (Վառնա).— Անցեալ տարի անուանակոչութեանս առթիւ բանտարկեալներուն ի նպաստ հաւաքուած 10 ֆրանքը, որ հակառակ իմ եւ ուրիշներու կրկնակի դիմումներուն երկար ատեն քովերնիդ պահեցիք, կը փափաքէի գիտնալ թէ՝ արդեօք ձեր խոստման համեմատ Պատրիարքարան եւ կամ Նպաստից Ցանձնաժողովին ուղարկա՞ծ էք։

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՋՈՒԼԻՋԵԱՆ

ՄԱՄՈՒԼԻ ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

ԳԱՒԱՌԷՆ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ «ՄԱՆԶՈՒՄԷ»Ի

ԱՏԱՆԱ, 1 Փետր. 1909

Խմբագրութիւն «Մանզումէ»ի

Մենք, Ատանայի բնակիչներս, Իսլամ եւ Քրիստոնեայ, 10,000է աւելի, Փետր. 1ին կիրակի օր գումարուելով ազգային պարտէզին մէջ, որոշեցինք երկրին անունով եղած մեր հետեւեալ յայտարարութիւնը մեր յարգելի երեսփոխաններուն եւ կառավարական մարմնին ուչադրութեան յանձնել։ Մամուլի ազատութեան սահմանափակման անհելի գրոյթը՝ կայծակի պէս հարուածեց մեր ուղեղը։ Մամուլը՝ ազգին զգացումին թարգմանը եւ զարգացման առաջնորդն է։ Սահմանադրութեան հռչակումով ազգին գործնական օգուտը միայն մամուլին ազատութիւնն է, որով առոր սահմանափակման փափաքը՝ ազգը կասկածով կը դիտէ։ Բռնակալական շրջանին տխուր դէպքերը մամուլին սահմանափակումով սկսած են։ Մամուլը սահմանափակելը բռնակալութիւնը վերադարձնելու յառաջաբանը նկատելու իրաւունք ունի ազգը որ իր բոլոր ուժով պիտի պաշտպանէ մամուլը՝ որ եւ է սպառնալիքէ կը պաշտպանէ որ ժողովուրդին այս իրաւունքը պիտի պահպանեն յար գելի երեսփոխանները։

ԱՏԱՆԱՅԻ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ

ՏՐԱՊԻԶՈՆ, 1 Փետր. 909

Խմբագրութիւն «Մանզումէ»ի

30 միլիոն Օսմանցիի արեան գինովը ձեռք բերուած ազատութեան բարիքը կը բռնաբարուի գործադիր իշխանութեան կողմէ պատրաստուած Մամուլի նոր օրէնքով որ գրաքննութեան աղտոտ եւ բռնակալական գրութիւնը կը պարունակէ։ Այս օրէնքին հետեւանքով մեր կրած ցաւը չատ մեծ է։ Սահմանադրութեան գոյութիւնը ազգին ազատութենէն եւ հայրենիքին ազատութիւնն ու փրկութիւնն ալ Երեսփ. Ժողովին ճշմարիտ ազատական գործունէութենէն կախում ունի. եւ ազգին ազատութեան միակ խօսուն վկան Մամուլի ազատութիւնը կըրնայ ըլլալ։ Հետեւաբար, ազատութեան տրուած այս առաջին հարուածը անմիջապէս փճացնելու եւ վարելու մասին ամբողջ ազգը վստահ է ձեզի։ Այս կը յայտնենք ձեզի այսօր, ամբողջ Տրապիզոնի ժողովուրդին անունով, որ այսօր բնական մղումով Հիւրրիէթի հրապարակին մէջ հաւաքուեցաւ եւ այս բողոքը քուէարկեց։

ՄԱԼԽԱՍ, ՉԻՐՖԱՃԻՋԱՏԷ ԱՀՄԷՏ, ԵԶՐԱՍ, ՆԱՃԻ

Գրուսայէն, ամէն ազգի վաճառականներէն եւ երեւելիներէն հարիւրէ աւելի անձեր հետեւեալ բողոքը ղրկած են Երեսփ. Ժողովի նախագահին եւ մէկ պատճէնն ալ մեզի հաղորդուած է.—

Ազգին լեզուն, ժողովուրդին ձայնը եղող թերթերը՝ հակասահմանադրական Թաթի մը ճնչման տակ վիրաւորող մամուլի նոր օրէնքը զարմանքով, ցաւով կարդացինք։ Այդ օրէնքով ազատութեան առաջին հարուածը կը տրուի եւ կը բռնաբարուի։ Հազարաւորդ հերք, տարիներու աշխատանքէ ետք ձեռք բերուած ազատութեան պահպանման համար անձնազոհութիւն ուխտած ըլլալով, անոր դէմ ամենափոքր ոտնձգութիւն մը ներելի չէ, որով խստիւ կը բողոքենք Մամուլի մասին հրատարակուած նոր օրէնքին դէմ։

«ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ՊԱԶԱՐ»Ը

Հ. Յ. Դաշնակցութեան հովանաւորութեամբ կազմակերպուած բարեգործական պազարի կարգադիր մասնախումբը կը ծանուցանէ թէ մինչեւ այսօր երեքշաբթի 3(16 Փետրվար միայն բաց է պազարը ուրկէ վերջ կը փակուի. հետեւաբար, հաշիւները փակելու համար, կը խնդրէ որ բոլոր անոնք որոնք վիճակահանութեան եւ կամ այլ հաշիւներ ունին պազարին հետ, հաճին կարգադրել, եւ բոլոր անոնք, որ դեռ չեն փորձած իրենց վիճակահանութեան տոմսերը, հաճին պազար այցելել։

Վճարումները կարելի է ընել թէ՛ պազարի հասցէով եւ թէ Սեթեան խան թիւ 17։

ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆ

Պ. ՄԱՐՏԻՐՈՍ Հ. ԳԱՍԱԳԵԱՆ

ՕՐ. ՄԱԳՐՈՒՀԻ Դ. ԽՐԻՇԵԱՆ

ԱՄՈՒՍՆԱՑԱՆ

Գում Գաբու. 26 Յնվր.

ՕՍՄ. ԵՐԵՍՓ. ԺՈՂՈՎԻՆ 29րդ ՆԻՍՏԸ

Ժողովը երէկ ժամը 8ին 20 մնացած բացուեցաւ։ Նախ կարդացուեցաւ կիրակի օրուան ժողովի ատենագրութիւնը որ առանց դիտողութեան ընդունուեցաւ։ Ցետոյ քարտուղար Սէյիտ պէյ կարդաց Քաղթէացիներու Էմմանուէլ Պատրիարքի շնորհաւորական մէկ գիրը որ շնորհակալութեամբ ընդունուեցաւ։ Կարդացուեցաւ Թարապլուսը Ղարպի երեսփոխան Սիւլէյման էլ Պարունիի բնորդական տեղեկագիրը որուն մէջ թէեւ կ'ըսուէր թէ յիշեալ անձը Թուրքերէն չի գիտեր, սակայն քիչ մը կը հասկնայ։ Ժողովը ընդունեց։

Կարդացուեցաւ Ճէմալ պէյ անուն անձի մը կողմէ ղրկուած գիր մը որով կը խնդրուէր որ դրոշմաթուղթերը պարթելու ըլլալու ղրութիւնը ջնջուի։ Իսմայիլ Հագգը պէյ ըսաւ թէ արդէն սահմանադրական օրէնքին մէջ այդ մասին տրամադրութիւն մը կայ, հետեւաբար վերաքննութեան մէջ կրնայ այդ կէտը նկատի առնուիլ։

Ժողովը որոշեց Սահմանադրութեան վերաքննութեան Ցանձնաժողովին ղրկել։

Ցետոյ կարդացուեցաւ Մանմուս, Թրապան Նալի, Իզզէթ, Խալիլ, Եուսուֆ Քէմալ եւն. պէյերու կողմէ տրուած թագրիր մը որ կը պահանջէր դատել նաեւ Էտհէմ, Էօմէր Րիւշտի, նախկին Սպարապետ Րիզա փաշաները, քանի որ անոնք ալ ամբաստանուած են անցեալ օր ժողովէն իբր խաֆիէ վարուած Նիազիի տուած ժուռնալը։ Երեսփոխաններէն ոմանք յանձնաժողովին պէտք է ղրկել ըսին։

Լութֆի պէյ.— Այս տեսակ գիրերը փոխանակ յանձնաժողովներու պէս պաշտօնական մը ղրկելու, աւելի լաւ ըրած կ'ըլլանք երբ ղրկենք զինուորական ատեանի մը, քանի որ այս խնդիրին մէջ ամբաստանուածները զինուորականներ են։

Երեսփոխաններէն ոմանք դիտողութիւն կ'ընեն Լութֆի պէյի պաշտպանութեան բացատրութեան համար, Ազմէւեանք կը բարձրանան, Լութֆի պէյ կ'ըսէ թէ պաշտպանած ըսաւ լոկ այն նպատակով որ Մասնաժողով մտած խնդիր մը գիւտ եւ չուտ մը դուրս չի գար։

Սաիտ էֆ.— Եթէ Ժողովս լոկ հին բէժիմի մարդոց գործերը ձեռք առնէ, ուրիշ բնաւ գործ մը պիտի չի կրնանք տեսնել որովհետեւ այնչափ չատ են այդ անձերը։ Էտհէմ փաշան կ'ամբաստանեն իբր ժուռնալի, սակայն ես յանուն արդարութեան եւ ճշմարտութեան պէտք է է խոստովանիմ թէ յիշեալ փաշան եօթը տարի Սկիւպ գտնուեցաւ պաշտօնով, այդ շրջանին որոշապէս հասկցուեցաւ թէ յիշեալը ազատամիտ եւ հայրենասէր անձ մըն է, այսօր Սկիւպէն ոչ ոք գանգատ մը, բողոք մը չունի անոր մասին, այնքան ազատամիտ էր որ վերջ ի վերջոյ պաշտօնէն հանուելով Հալէպ քշուեցաւ...

Նաֆի փաշա.— Հալէպի մէջ ալ Էտհէմ փաշայի անցուցած մաքուր կեանքին մասին վկայ ենք...

Սաիտ էֆ.— Հետեւաբար ես ամենեւին չեմ կրնար ընդունիլ որ ժուռնալ տուած ըլլայ, երկրորդ մենք չենք կրնար հոս դատել կամ քննել անոնց խնդիրը։

Քոզմիտի էֆ.— Ոմանք կը պաշտպանեն Էտհէմ փաշան, սակայն քանի որ ինք ամբաստանուած է Նիազիի ժուռնալը, հետեւաբար յանցաւոր մըն է եւ պէտք է ամէնուն համար հաւասարութիւն ըլլայ, Էտհէմ փաշայի խնդիրն ալ Մէվլութիին Գօմիսիօնին պէտք է ղրկուի, բացատրութիւն չընդունուիր, եթէ հոս մը բացատրութիւն ըլլայ այլեւս ամբաստանութիւն պիտի դառնայ եւ ասիմար դարձեալ մենք պիտի ըլլանք։

Էմրուլլահ.— Էտհէմ փաշան եւ իր ընկերները մենք հոս չենք կրնար դատել, Պետական Խորհուրդ կայ, դատարան կայ, պէտք է անոնք նային այս խնդրին։

Արիֆ Ըսմէթ.— Անոնք ժուռնալ մը տուեր են, չէ քննուեր, չէ ստուգուեր, եւ այդ ժուռնալին վրայ զգուշական խիստ միջոցներ ձեռք առնուեր են, մէկը իբր իրաւունքներէն զրկուեր, ուրիշ մը աքսորուեր է, այլոց լացեր են եւն. եւն. Էտհէմ փաշա կրնայ օգտակար ծառայութիւններ մատուցած ըլլալ բայց քանի որ Նիազիի ժուռնալը ինք ալ ամբաստանուեր է, հետեւաբար յանցաւոր է, այդ ժուռնալէն վնասուողներ եղեր են, այլոց կոչուեր ղրկուեր են իրենց ամուսիններէն, ոմանք լացեր են, ուրեմն ժուռնալ տուող մը ամենեւին չի կրնար արդարանալ ու ալ որոնք լացնող մը, այլոց թշուառացնող մը անպատիժ մնալ. խօսք չէ, այդ ժուռնալներն էին որ երկիրը վտանգի մատնեցին, հետեւաբար անպատճառ պէտք է պատժել եւ պէտք եղածը տնօրինել ժուռնալներու հեղինակներուն մասին։ (Ծափեր)

Երեսփոխան մը խօսիլ սկսաւ, ամէն կողմէ ձայներ թէ չենք լսեր կոր, Թող բեմ գայ, սակայն չի գիտցուիր ինչ պատճառաւ երբ իրեն առաջարկուեցաւ բեմ ելլել ու խօսիլ, ուրեմն կը հրաժարիմ խօսելէ, ըսաւ ու տեղը նստաւ։

Իսմայիլ փաշա.— Մենք կը քննենք միայն թէ նախարար մը յանցաւո՞ր է թէ ոչ, ուրիշներու չենք խառնուիր, Էտհէմ փաշայի եւ ընկերներուն գործը դատարանին կը յանձնուի, հոն կը նայուի, եթէ ապօրէնի որոշում մը տրուի, այն ատեն միայն կրնանք մենք գործը քննել։

Երեսփոխան մը.— Քանի որ Երեսփ. Ժողովը հաստատեց Նիազիի ժուռնալ տալը եւ Էտհէմ, Րիւշտի փաշաներ եւ ուրիշներ ալ ամբաստանուած են, չեն կրնար արդարանալ. պէտք է դատական պաշտօնատուն ղրկել այս խնդիրը։

Մուսթաֆա Արիֆ.— Օրէնքով պէտք է մենք դատենք նաեւ զանոնք, քանի որ մէջերնին նախարար մըն ալ կայ։ Հետեւաբար մասնաւոր յանձնաժողովի մը յանձնենք եւ ան դատէ։

Երեսփոխան մը. — Մենք Դատական նախարարութեան ղրկենք, ան քննութիւն կատարէ, եւ եթէ տեսնէ թէ իր իրաւասութենէն դուրս է. այն ատեն պատկանեալ մարմինը կ'որոշէ թէ ուր պէտք է ղրկուի խնդիրը՝ քննելու համար։

Վասֆի էֆ.— Հելլենական պատերազմին ժամանակ երբ սպայ Էտհէմ փաշայի քով գտնուեցայ, քանի քանի անգամներ «Էվրաքը մուզիրէ» (Վասաակար Թուղթեր) ներ պաշտօնամբ իր ձեռքը անցան, սակայն անոնցմէ եւ ոչ մէկը պալատ ղրկեց.գիտնալով հանդերձ թէ որոնց կը պատկանէին ատոնք, հետեւաբար կը խնդրեմ որ այս կէտն ալ նկատողութեան առնէք։

Շէֆիք պէյ.— Հին բէժիմի մարդոց, մանաւանդ պաշտօնեաներուն քով կատարեալ բարոյականով անձեր չենք կրնար գտնել, այնպէս ալ մեւշէբի մը քով ազնիւ յանցանք մը գտնելով բոլորովին չենք կրնար զայն ամբաստանել, վնասակար թուղթեր ձեռք անցնելով լուր չտալը կրնայ առաքինութիւն մը ըլլայ, սակայն չատ մը ուրիշ կէտերու մէջ Էտհէմ փաշա մեծ ծառայութիւններ ըրած է ազգին։

Րիզա փաշա ըսաւ որ ամբաստանեալները ինքզինքնին մաքրելու համար թող իրենց դիմեն պատկանեալ պաշտօնէութեան եւ արդարացնեն ինքզինքնին։

Մուսթաֆա Ասըմ.— Երեք տեսակ ժուռնալճի կար. մէկը լոկ անձնական չահը ապահովելու համար, միւսը ճնշումի ներքեւ, մէկ մըն ալ բռնակալութեան համար, մենք չափաւորութիւն ցուցնենք, «բռնակալութիւն չընենք», ուրիշ հետեւ եթէ չափաւորութիւնը կորսնցնենք եւ բռնակալութեան տակ ինկնենք, հետզհետէ թէ՛ երկրին թշնամիները պիտի չատցնենք եւ թէ չատ մը մաքուր կարծուած անձեր ալ պիտի կորսնցնենք եթէ Էտհէմ փաշան ալ դատենք։ Հետեւաբար չափաւորութեամբ չարժինք, ինծի ալ հինգ անգամ ժուռնալ ըրին, սակայն ներեցի անձնական ըլլալուն համար։

Զօհրապ.— Եթէ հիմա դատել ուզած անձերնիս Էտհէմ փաշան ըլլար եւ մեզի անծանօթ մէկը, այնչափ չպիտի երկարէին մեր խորհրդակցութիւնները,կրնայ նշանաւոր զօրավարեան մը եղած ըլլալ մեւշէբ Էտհէմ փաշան, սակայն եթէ ժողովը Էտհէմ փաշայի անունին համար հոս կենայ զայն դատելէ, բացառութիւն մը ընդունած եւ Ժողովին փառքը ստնահարելը ըրած պիտի ըլլայ։ Եթէ մենք առանց դատել կուզենք լոկ այս բարձր ժողովին եւ արդարութեան փառքը բարձր պահելու համար է, եթէ մենք այս փառքը չի պահենք, բնաւ կարեւորութիւն չեն ունենար թէ մեր որոշումները եւ թէ այս Ժողովին անդամները։ Թերեւս բռնութեամբ, ճնշումի տակ ըրած են իրենց արարքը ըսիք ոմանք,. ասիկա աւելի ծանր է իրենց համար։ Իսկ եթէ կ'ուզենք բացառութիւն մը ընել, ասիկա բնաւ ներելի եւ ընդունելի չէ։ Տիրապէտքէրի մէջ խաֆիէութիւն ըրած ըլլալուն համար վռնտեցինք Ժողովէն Նիազին, ազգին թշնամութիւն ընող մը ուրեմն ինչպէս կը պահանջուի որ անպատիժ մնայ։ Եթէ կ'ուզուի Էտհէմ փաշայի անունին համար լռել, ես ասիկա ամենեւին չեմ վայելցներ Ժողովին։ Քանի որ մէջ մը ծայր տուաւ ամբաստանեալներու խնդիրը, պէտք է մինչեւ վերջը չարունակուի, եւ բացառութիւն չըլլայ։ Արդարութիւնը կամ բոլորովին պահելու է եւ կամ բնաւ արդարութեամբ գործ տեսնելու չէ (երկարատեւ ծափեր)։ Ցանձնաժողով մը կազմեցինք դատելու համար Կղզիի բանտարկեալները, Էտհէմ փաշան ինչ տարբերութիւն ունի ատոնցմէ, եւ թէ քանի որ անկէ առաջ որոշում տուած ենք, ինչ տեղը կայ դարձեալ վիճաբանելու թէ պէ՞տք է գոմիսիոնին ղրկել թէ ոչ, մենք մեր առջի որոշումին հակառակ գործած չե՞նք ըլլար, ամէն պարագայի մէջ այս խնդիրն ալ պէտք է յանձնաժողովի մը յանձնել։

Սաիտ պէյ.— Մինչեւ որ Երեսփ. Ժողովը չի հաստատէ թէ ատոնք իրապէս ամբաստանեալներ են, չի կրնար դատարանի յանձնուիլ այս խնդիրը։ Իսկ եթէ բացառութիւն ընել կ'ուզուի ուրեմն պէտք է Կղզիի բանտարկեալներն ալ դատարանի յանձնել, մանաւանդ Մէմտուհ եւ Հասան Րամի փաշաները որոնց մէկ ժուռնալը անգամ մէջտեղ չէ ելած։

Վարդգէս.— Երկու օր առաջ, Քեամիլ փաշայի պէտք, թերեւս ալ մեծ մէկ թերութեան համար պաշտօնանկ ըրինք զինքը, ասիկա ըրինք Օսմանցիի անունը բարձր պահելու, Ժողովին արժանապատուութիւնը յարգելու համար։ Եթէ մենք խաֆիէները չմաքրենք, այն ատեն է որ երկրի թշնամիները կը չատցնենք, Էտհէմ փաշա եթէ ինքզինքը կարող կը զգայ պաշտպանելու, ուրեմն ինչո՞ւ չըներ եւ գիր մը չղրկեր։

Նախագահը.— Ահա հիմա անձնապաշտպանութեան գիր մը եկաւ Էտհէմ փաշայէն։

Եուսուֆ Քէմալ պէյ որ թագրիրը ստորագրողներէն մին էր, քանիցս ուզեց խօսք առնել, սակայն նախագահը կերպով մը կ'ուզէր յետաձգել եւ չխօսեցնել յիշեալը, այնպէս որ երբ վերջին անգամ նախագահը յայտարարեց որ խօսի, Եուսուֆ Քէմալ բարկութեամբ դուրս ելաւ։ Թերուզէմ վիճաբանութիւններէ վերջ մեծամասնութեամբ որոշուեցաւ այս թագրիրը Մասնաւոր Ցանձնաժողովի մը յանձնել։ Ժամը 10ու կէսին վերջացաւ Ժողովը։

ԹՈՒՐՔ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ ԷՇՐԷՖ ԷՖ.Ի ՄԷԿ ՀՆԳԵԱԿԸ

Թուրք նշանաւոր ֆանթեզիստ բանաստեղծ մը, Իզմիրցի Էշրէֆ էֆ., որ հրատարակիչն է Իզմիրի «Էշէք Եահօ» թերթին, հետեւեալ հնգեակը գրած է, զոր կը թարգմանենք.

Եթէ՛ «Թուրքերը արիւն չթափեցին» բաղդին ի պատասխան,

Ցոյց տանք նահատակներու գերեզմանները՝ ամօթապարտ կը թողունք.

Ազատութեան տօմարին մէջ առանձլիքաւր կ'ելլենք,

Եթէ հինուց մեր թափած արիւնովը հաշուակցինք.

Երեք հարիւր տասը հազար Հայու արիւն տուինք։

ՎԱՃԱՌԱԿԱՆԱՑ ՅԱՏՈՒԿ

Պատիւ ունինք ծանուցանելու տեղական եւ գաւառական վաճառականաց եւ ամէն տեսակ յանձնակատարաց թէ Կ. Պոլիս Սուլթան Համամ Տիգրանեան խանը վարձու բռնած ենք, սենեակներուն նորոգութիւն ընել տալով կանոնաւորած ենք եւ վարձու տալու տրամադրելի ըրած ենք, ապահովեալ երաշխաւորութիւն ամէն կերպով։ Փափաքողք թող դիմեն, անյուսալ գոհ պիտի մնան։

Ց. Վ. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ

6—10

ՆԵՐՔԻՆ

ՔԵԱՄԻԼ ՓԱՇԱՅԻ ԱՆԿՈՒՄԸ

ՀԻՒՍԷՅԻՆ ՀԻԼՄԻ ՓԱՇԱ ՎԱՐՉԱՊԵՏ

Քաղաքական կեանքին մէջ կատարուելիք փոփոխութիւններուն ամէնէն գիւրազգած թելը հասարակաց կարծիքն է, որ նախ զրոյցի ձեւով կը սկսի շրջան ընել, եւ հետզհետէ մեծնալով ահագին համեմատութիւններ կ'առնէ, եւ սպասուած կամ կասկածուած փոփոխութիւնը վրայ կը հասնի։

Եւրոպայի մէջ ամէն անգամ որ դահլիճ կը փոխուի, հասարակաց կարծիքը արդէն յարաբերութիւններ կամ օրեր առաջ սկսած կ'ըլլայ իր զրոյցներուն։

Երկու երեք շաբաթէ ի վեր մենք կը լսէինք թէ ներքին գործոց նախարար Հիւսէյին Հիլմի փաշա մեծ եպարքոսութեան պաշտօնին պիտի կոչուի, Քեամիլ փաշա պիտի իյնայ՝ անոր տեղ տալու համար։ Մինչեւ իսկ երբ Հիւսէյին Հիլմի փաշայի խօսքը կ'ընէինք իբրեւ ներքին գործոց անկարող նախարար մը, կ'ըսուէր թէ ան յայտարարած է եղեր որ թո՛ղ վարչապետութիւնը իրեն տան, եւ պիտի տեսնեն թէ ինչպէս ամէն բան կարգի կանոնի պիտի մտնէ, ինչպէս… մասու…

ղարձնելով պահանջեցին որ Վարչ… ներկայանայ եւ խօսի։

Երկու օր առաջ գանընկեցութ… նոր թաղաւորի մասին զրոյցն… շրջին, լրագիրներուն մէջ արձագ… գանեն, Երեսփ. Ժողովը կը վրդո… պահվածութիւնը կը փեսաւէ, ե… ծանրակշիռ պարագայի մեր … փաշան Թէզքէրէ կը հասցնէ … պիտի գայ Ժողովին։ Իր պատճ… որքան ալ զօրաւոր ենթադրենք … ու պատերազմական նախարար… փոփոխութեան մասին, ազգին նե… ցուցիչներուն առջեւ իր անտար… թիւնը ուրիշ կերպ չէր կրնար պա… եթէ ոչ իրեն մասին տրուած ան… հութեան փաստար քուէով։ … փաշա Քոմիթէին ոտնձգութիւն… համար ի՛նչ արդարացի բաներ ալ … բալիք, գինքը հրաւիրողը Քոմիթէ… ազգին ձայնն էր, հոգ չէ թէ մեծ… նութիւնը Քոմիթէին կուսակից… բաղկացած ըլլայ։ Եւ Երեսփ. Ժ… արժանապատուութեան զգացումը… գովեստ վեր է, երբ կը յայտա… թէ գնդակներով միայն մեզ կրնա… կէց դուրս հանել. Միապայի ձայ… գիրքը կը յիշեցնէ մեզի Օսմ. Խոր… բանին այս աղաղակը։

Քեամիլ փաշայի անկումը իր … յացուցիչ կողմն ալ ունի սա՛ տեսա… որ իր գլորումը առաջ բերող պա… ներուն ներքին կողմը ի՛նչ ալ …

…նդհակառակն, ա՛ն էն… …ւ կ'ուզէ կառավարու… …ծերուն միջամտել, մէկ …կ'ուզէ ղեկավարել։ …է թէ պալատը մաս ու… …, այսինքն երկու նա… …նելուն մէջ։

…նատուած են, նպաստաւոր ընդունելութիւն գտաւ, նոյնպէս՝ նախարարական փոփոխութիւնը։ Երիտասարդ-Թուրքիա նոր ապացոյց մը տուաւ իր կառավարական ճարտարութեան եւ կարողութեան, եւ Եւրոպայի դաւչակել տուաւ փայլուն ապագայ մը՝ Թուրքիոյ համար։»

ՋԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՏԱԳՆԱՊԸ

ԿԱՌՔԻԸ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՄԷՋ

ՆՈՐ ԳՈՀԱՐԸ

ՍԻՆԿԷՐ

ՀԱՅԹԱՅԹԻՉ ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ՊԱԼԱՏԱՆ

THE SINCER MANUFACTURINC Co

Սինկէրի կարի մեքենաները զատ ամէն . . . [illegible] . . . Սինկէրի Ընկերութիւնն ցարդ 400է աւելի պատուոյ վկայականներ . . . [illegible]

ՄԵՆԱՎԱՃԱՌՈՒԹԻՒՆ ԲՈՎԱՆԴԱԿ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Սինկէրի մեքենաները կ'վաճառուին Բերա, Շիշլի . . . [illegible]

ՓԵՐԱ — Շիշլի Հալէպ, Գրան Մաղազէ . . . Թիւ 343 և 343 մէկին,

ՍԱԼՈՆԻԿ — (Սինկէր խան . . . [illegible]) (Թրամվայի կայարանին մօտ.)

ՍՄԻՒՌՆԻԱ — (Սալթան Համամ, Թիւ 2.) (Սալթան Գոլոնէ . . . Թիւ 13.)

ՏԻՖԼԻՍ — Զորսլի Գոլու, Թիւ 120.

Կեդրոնական . . . [illegible]

Ընկերութեան . . . [illegible] Բերա, Շիշլի Համամ. Թիւ 343 և 343 մէկին, Տիւնել . . . [illegible]

ԼԱ ՄԻՒԹԻԷԼ ՏԸ ՖՐԱՆՍ Է ՏԷ ՔՈԼՕՆԻ

La Mutuelle de Franceset des Colonies

ՓՈԽԱԴԱՐՁ ԿԵԱՆՔԻ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ԳԱՆՁ ՏԸ ՖՐԱՆՍԻ ՄԷՋ ԱՒԱՆԴ ԶԳՈՒԱԾ Է 60 ՄԻԼԻՈՆ ՖՐԱՆՔ

ԿԸ ԳՈՐԾԷ	ՊԵՏԱԿԱՆ ՔՕՆԹՐՕԼԻՆ տակ, 1905 մարտ 17ի օրէնքին համաձայն։
Կ'ԸՆԾԱՅԷ	ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ ՄԸ ողջ մնացողներուն, եւ ԴՐԱՄՕԺԻՏ ու ՈՒԱՆԹ ՎԻՃԱԿԻ կ'ապահովէ, 15 տարիէն վճարելի ողջ մնացողներուն, մահուան պարագային երաշխաւորութիւններով։
Կ'ԸՆԴՈՒՆԻ	Վճարումներ ԱՄՍԱԿԱՆ ՎԵՑ ՖՐԱՆՔԷՆ սկսեալ։
ԿԸ ԶԵՏԵՂԷ	ԳԱՆՁ ՏԸ ՖՐԱՆՍԻ ՄԷՋ իր յաճախորդներուն յանձնած դրամները, «պետական երաշխաւորութիւն ունեցող արժեթուղթերու» վերածելով զանոնք։
ԳՈՐԾԱՌՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՈՒՆԵՑԱԾ Է	700 ՄԻԼԻՈՆ ՖՐԱՆՔԻ, մինչեւ 1908 նոյեմբեր 30 իր երկու ճիւղերուն մէջ. ԿԵԱՆՔԻ ՈՒ ՄԱՀՈՒԱՆ

Տեղեկութիւն եւ կանոնագիր ձրիաբար կը տրուին

ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Ընդհանուր Տնօրէն ԻՆԵԱՍ Ս. ՏԱՆՏՐԻԱ, Տէյիրմէն խան Ղալաթիա։

Փորձառու եւ գործունեայ գործակալներ կը փնտռուին, որոնք պէտք է ունենան լաւ յանձնարարականներ ալ։

ՆՈՐԹՈՒ ԲՐԻԹԻՇ ԷՆՏ ՄԵՐՔԸՆԹԱՅԼ

ԵՒ

ՆՈՐԹՀԸՐՆ

ԿՐԱԿԻ ԵՒ ԿԵԱՆՔԻ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆՔ

[illegible] . . . 6,000,000 . . . 5,941,355 . . . 25,325,324 . . . [illegible]

ՍԱՐԻՓԱՅՏ

ԿՐԱԿԻ ԵՒ ԾՈՎԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

[illegible] . . . 500,000 . . . 564,225

[illegible]

Ընդ. Գործակալ ի Կ. Պոլիս

ՊԱՐՈՆԻՔ ՄԱՐՈՒՍԱՆ ԵՒ ՈՐԴԻ

[illegible] Խան, Ղալաթիա

[illegible]

ՆԵՇԱՆ ՋԱՄԻՋԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՄՈՄԵՐՈՒ

ԵՒ

ՄԿՐՏՈՒԹԵԱՆ ՀԱԳՈՒՍՏՆԵՐՈՒ

Կ'ուզէք հարսնիքներնուդ փայլը աւելցնել, գեղեցիկ . . . ՆԵՇԱՆ ՋԱՄԻՋԵԱՆԻ վաճառատունը . . . [illegible]

Փութացէ՛ք, հարսնիքի տէրեր, . . . [illegible]

ՍԻՐԱԼ ՏԵՂ ՉԵՐԹԱՔ

ՆԵՇԱՆ ՋԱՄԻՋԵԱՆ

Կ. Պոլիս, [illegible]

ՆԷՍԹԼԷԻ ԱՆՈՒՆԸ ԱՄԲՈՂՋ ԱՇԽԱՐՀԻ ՄԷՋ ԾԱՆՕԹ Է

ՆԷՍԹԼԷԻ ԿԱԹՈՎ ԱԼԻՒՐԸ

ԱՄԲՈՂՋ ՄԱՆՐԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ Է

ՆԷՍԹԼԷԻ ՀԱՄԲԱՒԸ

ՆԷՍԹԼԷԻ ՇՕՔՈԼԱՅԸ

ՅԱՆՏԱՐ ՄԸՆ ԱԼ ԱՐԴԱՐԱՑԱԻ ԹԷ ԱՇԽԱՐՀԻ ԱՄԷՆ ԿՈՂՄԸ

[illegible] Է ԵՒ ԱՄԷՆ ՏԵՂ, ՄԵԾ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ ԳՏԱԾ Է

FARINE ET CHOCOLAT NESTLE

ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԵՐԿՐԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ՊԱՆՔԱՅԻՆ

ՆՈՐ ՑԱՑՏԱԳԻՐ

[illegible]

1334 [illegible]

Ա. ՎԻՃԱԿ			Բ. ՎԻՃԱԿ			Գ. ՎԻՃԱԿ		
1	600000	600000	1	300000	300000	1	300000	300000
1	200000	200000	1	100000	100000	1	100000	100000
1	100000	100000	3	40000	120000	3	40000	120000
2	40000	80000	5	20000	100000	5	20000	100000
5	20000	100000	15	10000	150000	15	10000	150000
15	10000	150000	50	4000	200000	50	4000	200000
50	4000	200000	275	400	110000	275	400	110000
275	400	110000	3150	200	630000	3150	200	630000
3150	200	630000	3500		1710000	3500		1710000
3500		2170000						

Դ. ՎԻՃԱԿ			Ե. ՎԻՃԱԿ			Զ. ՎԻՃԱԿ		
1	300000	300000	1	300000	300000	1	400000	400000
1	100000	100000	1	100000	100000	1	100000	100000
3	40000	120000	3	40000	120000	3	40000	120000
5	20000	100000	5	20000	100000	5	20000	100000
15	10000	150000	15	10000	150000	15	10000	150000
50	4000	200000	50	4000	200000	50	4000	200000
275	400	110000	275	400	110000	275	400	110000
3150	200	630000	3150	200	630000	3150	200	630000
3500		1710000	3500		1710000	3500		1810000

Է. ՎԻՃԱԿ			Ը. ՎԻՃԱԿ			Թ. ՎԻՃԱԿ		
1	400000	400000	1	400000	400000	1	400000	400000
1	100000	100000	1	100000	100000	1	100000	100000
3	40000	120000	3	40000	120000	3	40000	120000
5	20000	100000	5	20000	100000	5	20000	100000
15	10000	150000	15	10000	150000	15	10000	150000
50	4000	200000	50	4000	200000	50	4000	200000
275	400	110000	275	400	110000	275	400	110000
3150	200	630000	3150	200	630000	3150	[illegible]	[illegible]
[illegible]		[illegible]	[illegible]		[illegible]	[illegible]		[illegible]

[illegible]

ՆԵՐՔԻՆ ԵՒ ԱՓՐՕԴԻԹԵԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ

ՏՕԳԹ. ԷՆՖԻՅԷՃԵԱՆ

Գիտական վերջին նորութիւնոց համեմատ կը դարմանէ ներքին հիւանդութեանց ամէն տեսակները, ինչպէս նաեւ հին և նոր ցեղամաշութեան ու գոնորէական հիւանդութեանց . . . [illegible]

Կը գտնուի ամէն օր կէս օրէ վերջ Գալաթա-Գարաքէօյ . . . [illegible]

ՏՕՔԹ. ՏԻԳՐԱՆ ԷՖ. ԹԱՊԻՊԵԱՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ ՄԱՍՆԱԳԷՏ

Ամերիկեան բժշկական համալսարանէ շրջանաւարտ 18 տարուան իր փորձառութեամբը արդէն ծանօթ Ամերիկեան եւ Անգլիական նորագոյն մեթոտներով չափահասից եւ տղայոց, ինչպէս նաեւ կանանց յատուկ ամէն տեսակ ներքին հիւանդութիւնները բուժելու, նոյնպէս Ամերիկեան սրսկելով եւ լաւ եղանակով ամէնադժի քրոնիկ հիւանդութիւնները եւ մորթային ախտերը բուժելու պատրաստ բազմավաստակ Տօքթ. Տիգրան էֆ. Թապիպեան, այս անգամ Բերա, Շիշլիի մեծ պողոտային վրայ Անանեան ափարթմանը հաստատուած ըլլալով, հոն իր տանը մէջ իրեն դիմող հիւանդները կ'ընդունի բացի կիրակիէն ամէն օր, մինչեւ կէսօր։ Յիշեալ բժիշկը յաջողապէս պատրաստ է դարմանելու, նաեւ գործողութիւնը անկարելի կամ անբուժելի դարձած դժնդակ ախտերէն զանազանը, ըստ դրութեան բրոֆ. Ճեզուպի եւ Հանրի Սլէյքի։ Երկուշաբթի, չորեքշաբթի եւ ուրբաթ օրերը կէս օրէ առաջ կը գտնուի Գահճէ Գարու Մինասեան էֆ.ի դեղարանը, եւ երեքշաբթի եւ շաբաթ՝ կէս օրէ վերջն ալ Իւսկիւտար Ս. Խաչ եկեղեցիի քով Գունտրաճեան էֆ.ի տունը։ Ձրի կը դարմանուին աղքատները ուր. օրերը։

36—7

ՎԻՆԸՐ ՊԱՆՔ ՖԵՐԱՅՆ

ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ 100,000,000 [illegible]

ՊԱՀԵՍՏԻ ԴՐԱՄ 37,300,000 [illegible]

Հաստատուած 1869ին, կեդրոնատեղին՝ Վիեննա, 12 [illegible]

[illegible]

ՏՕՔԹ. Ս. ԹԻՒԼՊԷՆՏՃԵԱՆ

ՎԿԱՅԵԱԼ ԲԱՐԻԶԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ

ՆԱԽԿԻՆ ԱՍԻՍԹԱՆ ՎԻՐԱԲՈՒԺՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԿՆԱԽՏԱԲՈՒԺՈՒԹԵԱՆ

ՎԻՐԱԲՈՅԺ, ԿՆԱԽՏԱԲՈՅԺ, ՄԱՆԿԱԲԱՐՁ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ

ԿԻՆԵՐՈՒ ԵՒ ՏՂԱՔՆԵՐՈՒ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

Բերա Պէքեար փողոց 7 Թիւ յուն. քօնսիւլարն եսեւ

Յիշեալ բժիշկը որ իր ուսումը Բարիզ աւարտելէ վերջ քանի մը տարիէ ի վեր պարբերաբար կ'աշխատէր Պերլինի եւ Բարիզի մասնագիտական հիւանդանոցներու մէջ, Եւրոպայէն վերադարձած ըլլալով հիւանդներ կ'ընդունի ամէն օր կէս օրէ վերջ իր բնակարանը։

Վերջին կատարելագործեալ միջոցներով կը կատարէ ամէն տեսակ վիրաբուժական, կնախտաբուժական, ծննդաբերական եւ մանկաբարձական գործողութիւններ։

Մասնաւորապէս կը դարմանէ կիներու եւ տղաքներու ամէն տեսակ բժշկական եւ վիրաբուժական հիւանդութիւններ։

Երիտասարդ աղջիկներու, կիներու եւ տղաքներու աղեթափութիւնները (hernie) կը բուժէ, վիզերու գեղձերը կը հանէ, խլիրդները (appendicite), ոսկորի վրայ եւն. գործողութիւնները կը կատարէ մորթը կտրելու եւ կարելու մասնաւոր ու նորահնար եղանակաւ մը (chirurgie esthétique) առանց մարմնոյն վրայ ո եւ է աճքի զարնող հետք թողելու։

Չորեքշաբթի կէս օրէ վերջ ձրի աղքատ կիներու եւ տղաքներու հիւանդութեանց համար։

Ուրբաթ առաւօտները ձրի այրերու համար։

5—10

ԼՈՅՍ

[illegible]

ՅՈՒՇԱՄԱՏԵԱՆ ԱՄԵՆՈՒՆ ՏԱՐԵՑՈՅՑ 1908

[illegible]

59—35

ՍՕՖՕՕՐ

ՊԱՇԻՕ ԵԱՍԵՐԵԱՆ

ԱՐՀՈՒՍՏԱՆՈՑ

ԵՒ

ՇԻՆԵԼՈՒ ՆՈՐԱՑՈՒՅԵՆԻ

[illegible]

ՄՕՍ

ՓՈԽԱԴԱՐՁ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

[illegible]

ԻՒՆԻՕՆ

ՀԱՍՏԱՏԵԱԼ ԻՐ ԲԱՐԻԶ 1828—1829	1828 L'UNION DE PARIS	ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻ ԲԱՐԻԶ 9, ԲԼԱՍՎԱՆՏՕՄ. 9

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ԵՐԱՇԽԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՔ

ՀՐԴԵՀԻ ՃԻՒՂ

[illegible] . . . 36 . . . 28 . . . 359 . . . 134 . . .

ԿԵԱՆՔԻ ՃԻՒՂ

[illegible] . . . 336½ . . . 12½ . . . 231 . . . 189 . . .

Ինչպէս այս թուանշաններէն կ'երեւի Ընկերութեան [illegible] ԻՒՆԻՕՆի [illegible]

Արեւելքի համար մասնաւոր [illegible] ԳՈՐԱՅԱՆՑ [illegible] ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԻՐԵՆ ՄԱՀՈՒ, ԽԱՌՆ, ԴՐԱՄՕԺԻՏՆԵՐՈՒ.

Ընկերութեան գանձապահն է ՕՍՄԱՆԵԱՆ ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ՊԱՆՔԱՆ.

Թուրքիոյ և Արեւելքի Ընդհ. Տնօրէնութիւն

Ընդհ. Տնօրէն	ՍԻՄՈՆ ՔԱՍԱՊԵԱՆ
[illegible]	ՄԻՀՐԱՆ ՏԷՐ-ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

[illegible]

ԱՌԵՒՏՐ. ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԱՆԱՆՈՒՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Societa Commerciale D'Oriente

ԿԱԶՄՈՒԱԾ 1907 ՓԵՏՐՎԱՐ 19ԻՆ

ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ 3,000,000 ՖՈՒՆԴ

Վարչութեան կեդրոնատեղին՝ ՎԵՆԵՏԻԿ (Փոնթօ Սան Բրօվօլօ)

Կ. Պոլսոյ կեդրոնատեղին՝ ԱԶԱՐԵԱՆ ԽԱՆ (Վալիտէ փողոց)։

[illegible]

ՀԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ՀԱՍՑԷ — COMMEIALE։

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՄԻՆԱՍԵԱՆ

Յովհաննէս էֆ. Մինասեան [illegible]

ՄԵԾ ՀԱՆԴԵՐՁԱՎԱՃԱՌ

[illegible]

ԳՐԻԳՈՐ ԷՖ. ԷՐՄԷՆԵԱՆԻ

ՄԵԾ ՀԱՆԴԵՐՁԻ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ

[illegible]